

**СЛУЖБА ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: ГАРАНТ
ОХОРОНИ ЧИ КАРАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ В РУКАХ УРЯДУ**

*Бойко В.В., Ліхтанська Д.М.
курсанти 3 курсу*

Чи не найважливішими критеріями повноцінного функціонування держави є успішний соціальний та економічний розвиток, розвиток місцевого самоврядування. А від чого, власне, залежать ці показники. Жодна країна не зможе виконувати свої найважливіші завдання без своєчасного та повного наповнення бюджету. Так можемо зробити висновок, що податки є чи не найважливішим важелем регулювання економічних відносин та інтересів держави.

Однак що робити державі із тими, хто хоче збагатитися шляхом ухилення від сплати податків, здійснюючи з цією метою різні правопорушення: починаючи від своєчасної сплати податків і закінчуючи умисним ухиленням від їх сплати.

Вищевказані дії тягнуть за собою суспільно небезпечні наслідки, оскільки їх вчинення порушує встановлений порядок оподаткування фізичних та юридичних осіб, що тягне за собою фактичне ненадходження коштів до державного та місцевого бюджетів. Саме тому ще починаючи від моменту створення незалежної України законодавець звертає увагу на вирішення цього питання. Так у 1994 році в системі Міністерства внутрішніх справ були створені підрозділи по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування, а уже Постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 1996 року №1385 «Про затвердження діяльності Державної податкової адміністрації України» ці підрозділи (4700 штатних одиниць) передано у підпорядкування до Державної податкової адміністрації України «з метою вирішення невідкладних питань діяльності Державної податкової адміністрації України». Згідно Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про державну податкову службу в Україні», прийнятого Верховною Радою 5 лютого 1998 року на базі даних підрозділів було створено нову структуру – податкову міліцію.

Діяльність підрозділів податкової міліції спрямована на здійснення контролю та дотриманням податкового законодавства, вона здійснює реальний вплив на стан економічної боротьби зі злочинністю, взаємодіючи при цьому із іншими правоохоронними органами. Показниками ефективності її роботи є обсяги коштів, які надходять до бюджету та кількість кримінальних справ, переданих до суду.

Беручи до уваги можливість позитивного впливу на боржників, для створення підрозділів оперативного забезпечення примусового стягнення податкової заборгованості Кабінет Міністрів України спеціальною постановою від 22.07.1999 р. виділив понад 3 000 посад начальницького складу податкової міліції.

Проте процес створення податкової міліції, як і весь період її діяльності, супроводжувався гучними дискусіями щодо доцільності функціонування даної структури. Так, уже в період з листопада 2000 року по березень 2001 внаслідок скорочення працівників податкової міліції та об'єднання її підрозділів чисельність штату на місцях скоротилась з 513 до 411 осіб [6, 74].

Вперше гучно про ліквідацію податкової міліції заявив в 2004 році Віктор Ющенко, який у розділі III своєї передвиборчої програми вказав: «Ліквідувати податкову міліцію – в цьому каральному органі не буде потреби».

Уже в 2007 році уряд Юлії Тимошенко складає програму своєї діяльності, у якій передбачається ліквідація вищевказаного підрозділу податкової служби. Майже у цей же час Президент України Віктор Ющенко пропонує замість податкової міліції в структурі податкової служби створити фінансову поліцію при Міністерстві фінансів.

Проте, попри всі гучні фрази, реформування правоохоронної системи України Віктором Ющенком обмежилось невдалою спробою ліквідації дорожньої автоінспекції.

Діяльність Ющенка по ліквідації органів податкової міліції вирішив продовжити і його заступник, Президент України 2010-2014 рр., Віктор Янукович.

Уже у вересні 2010 року заступник голови Адміністрації Президента Андрій Портнов заявив, що нова влада взялася за питання щодо доцільності існування податкової міліції і уже протягом двох місяців обіцяв внести у Верховну Раду проект нового Кримінального процесуального кодексу, у якому діяльність даного підрозділу уже не передбачатиметься, а його функції будуть передані Міністерству внутрішніх справ та Службі безпеки України, які, на думку чиновника, цілком ефективно зможуть їх виконувати. Було вказано, що дані дії спрямовані на зниження рівня бюрократії в правоохоронних органах та збільшення ваги суду.

Ідея передання повноважень Міністерству внутрішніх справ була підтримана і тогочасним Головою парламентського Комітету з питань національної безпеки і оборони Анатолієм Гриценком. Він прокоментував це так: «Податкова міліція, як записано в законі, має боротися з правопорушеннями у сфері податкового законодавства. Якщо йти таким шляхом, то у сфері антимонопольного законодавства треба створити антимонопольну міліцію, у сфері земельного законодавства – земельну міліцію, у сфері рибного законодавства – рибну міліцію... Це дурниця абсолютна». Також Гриценко зазначив, що у свій час пропонував ліквідувати податкову міліцію Віктору Ющенку, після чого ця ідея з'явилася у передвиборчій програмі даного політика. [8]

Дані висловлювання взявся прокоментувати у січні 2012 року перший заступник Голови Державної податкової служби України,

начальник податкової міліції, Андрій Головач. У своєму інтерв'ю інформаційному агентству «ForUm» він зазначив, що такі питання ліквідації чи реорганізації податкової міліції виникають тільки в той момент, коли комусь із політичних діячів необхідний піар, назвавши це нічим більшим, ніж спекуляцією. Також чиновник зазначив, що система органів Державної податкової служби, в тому числі податкової міліції, працює досконало і відповідає світовому рівневі, оскільки була створена уже в незалежній Україні, а не отримана у спадок від Радянського Союзу, тому ліквідація її підрозділів на даному етапі розвитку держави була б вкрай недоцільною.

Проте, незважаючи на заперечення співробітників Державної податкової служби України, податкова реформа йшла за планом, і 18 березня 2013 року Президент України видав Указ №141/2013 видав Указ «Про Міністерство доходів і зборів України», у якому наказав затвердити Положення «Про Міністерство доходів і зборів України» і зазначив, що у складі Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів утворюються та діють підрозділи податкової міліції.

Навесні 2013 року уряд Миколи Азарова виступив з ідеєю створення Служби Фінансових Розслідувань, базою для існування якої мали б бути податкова міліція та інші правоохоронні органи, завданням яких є боротьба із економічною злочинністю. Проте дана пропозиція відразу ж викликала шалений опір населення та бізнесу, оскільки новоствореній структурі повинні були б надатися широкі права при мінімальній відповідальності. [3]

Після Революції Гідності 2013-2014 років уряд Арсенія Яценюка повернувся до питання реорганізації податкових органів в Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014р. №236 «Про Державну фіскальну службу» було затверджено Положення про Державну фіскальну службу, до якої було переведено підрозділи податкової міліції.

Паралельно із реорганізацією Міністерства доходів і зборів України уряд взявся і за реформування підрозділів податкової міліції. Так 25.03.2014р. Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк доручив підготувати концепцію формування Служби фінансових розслідувань, а уже 28 травня перший заступник Голови Державної фіскальної служби (керманіч податкової міліції) Володимир Хоменко анонсував створення даної служби, яка боротиметься з економічними правопорушеннями та узгодив проект закону «Про основи протидії та боротьбу з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю». Але в червні 2014 року Європейський Союз через Представництво ЄС в Україні заявив, що не підтримує створення СФР у тому вигляді, яким тоді її бачила українська влада. Саме тому через місяць клопіткої роботи (2 липня) з'явився законопроект «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю», який був схвалений Європоллом і презентований у регіонах. [5] І уже 8

серпня Кабмін затвердив останній на сьогодні законопроект «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями», який було зареєстровано у Верховній Раді України за № 4449а. [6]

Що ж власне являє собою Служба фінансових розслідувань? Даний підрозділ буде створюватися на базі таких органів:

1. Підрозділів податкової міліції та Департаменту боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом (від Міністерства доходів і зборів України).
2. Державної фінансової інспекції України.
3. Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки (від Служби Безпеки України).
4. Департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю та Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю (від МВС).

Згідно законопроекту основними завданнями Служби фінансових розслідувань мають бути: оперативно-розшукова діяльність, досудове розслідування економічних правопорушень, фінансовий контроль, складання протоколів та розгляд справ про адміністративні правопорушення, а також нормотворення.

Що ж, власне, за орган буде створено в Україні: службу-гарант економічної безпеки держави чи «дубина з минулого», як сказав журналіст Андрій Вишинський. Уряд доводить необхідність створення даної служби можливістю зосередження в єдиній структурі зусиль із протидії загрозам у фінансово-економічній сфері, усунення дублювання функцій правоохоронних органів та збереження бюджетних коштів, та збільшення фінансової прозорості. [1]

Проте громадськість з цією думкою не погоджується: політологи та громадські діячі стверджують, що законопроект мало відрізняється від пропозицій уряду Азарова.

Структура за своєю суттю залишається та ж сама, але тепер вона наділена можливістю писати законодавчі акти під себе, а потім сама ж їх і здійснюватиме, отримавши, крім цього, повноваження з проведення перевірок, дізнань та виїмок.

Влітку 2014 року зовсім мало часу було дано на презентацію законопроекту та його обговорення із громадськістю, що не дало змоги здійснити повноцінні зміни.

Також політологи вказують на те, що в руках нової служби зосереджуватиметься занадто багато повноважень, передбачених Податковим кодексом, Кримінальним процесуальним кодексом, Законом України «Про міліцію», Законом України «Про ОРД».

Що ж до відповідальності за заподіяну шкоду, то цей пункт по відношенню до працівників податкової міліції передбачений слабо, як і власне механізм звільнення із посади Голови служби, та власне контроль за всією службою.

Також прямим недотриманням законодавства є зібрання в руках одного органу інспекційних функцій кримінального переслідування, що фактично звільняє від гарантій законності, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Проте чи не найважливішим і найсуперечнішим моментом є відсутність чітко встановлених критеріїв підбору кадрів для даної структури. По суті, навіть для співробітників теперішньої податкової міліції не передбачено елементарної переатестації, що вказує нам на те, що якісний склад новоствореного органу нічим не буде відрізнятися від попереднього.

Резюмуючи хотілося б запитати: а чи доцільно взагалі витратити величезні суми коштів та трудових ресурсів для того, щоб створити новий орган, який, по суті, не зможе функціонувати краще та якісніше, ніж його попередник? Під час свого виступу на III Податковому форумі АПУ партнер АО «Василь Кісіль і Партнери» Андрій Стельмашук сказав фразу, із якою погодилися всі присутні в залі юристи та правоохоронці: «ДФС повинна перейти на сервісну службу. Вина не повинна ганятися за платниками податків і використовувати інструментарій, яким володіє податкова міліція».

Що ж ми бачимо у даній ситуації: створюється підконтрольний Кабінету Міністрів України орган, який наділятиметься нормотворчою, контрольно-перевірочною та правоохоронною функцією. Чи не є це кроком назад і поверненням до того напівтоталітарного режиму, із яким ми так довго боролися? [2] Кому вигідно «повернути монстра до життя», як назвав дану ситуацію журналіст Андрій Вишинський, і чому керманічі податкової міліції так борються за створення служби, від якої відхрещуються МВС, СБУ та Державна фінансова інспекція? [4]

Список використаних джерел та літератури:

Вишинський Андрій. Дубина з минулого/ Економічна правда, 12 червня 2014 року, 21:35

1. Вишинський А. Монстра повертають до життя/ Економічна правда, 23 липня 2014 року, 16:24
2. В Україні необхідно створити незалежну службу фінансових розслідувань/ Голос столиці, 15 квітня 2013 року 19:07.
3. Держфінінспекція виступає проти ліквідації своїх підрозділів/ Львівський портал, 28 березня 2014 року, 08:14.
4. Європол підтримав ініціативу створити службу фін розслідувань в Україні/ Galnet, 21 липня 2014 року, 15:01.
5. Кабмін схвалив проект створення Служби фінансових розслідувань/ ZN.UA, 8 серпня 2014 року, 14:00.
6. Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці. - Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. - 362с.

Шурхало Д. У Януковича вирішили втілити передвиборну обіцянку Ющенко/ Радіо Свобода.